

Anne Moe og Riina Kiik

Studentenes møte med praksis- kunnskapsutvikling i teori og praksis

HØGSKOLEN
I SØR-TRØNDELAG

HUSK
HØGSKOLE OG UNIVERSITETSSOSIALKONTOR MIDT
NORGE

HUSK- arbeidsrapport nr. 1/2008

Studentenes møte med praksis- kunnskapsutvikling i teori og praksis

Anne Moe og Riina Kiik

HUSK- arbeidsrapport nr. 1/2008

FORORD

Denne rapporten er blitt til som et resultat av vårt samarbeid i et HUSK prosjekt som skal ”...styrke kunnskap som grunnlag for praksisutøvelse og utvikle likeverdig samarbeid mellom sosialkontortjeneste, forskning, utdanning og brukere” (Plan for etablering og drift av HUSK Midt-Norge 2006). Vårt prosjekt *Integrasjon teori og praksis- kunnskapsutvikling i praksis* har hatt fokus på brukerperspektivet, dvs. vi har forsøkt å arbeide med å gi brukerperspektivet og brukerinnflytelse mer plass i sosionomutdanningen. Prosjektet har vært gjennomført i samarbeid-mellom HIST, HUSK og alle praksissteder der tredjeårs studentene hadde praksisperiode høsten 2007.

Rapporten omhandler også læring og undervisning i høgere utdanning. Undervisning er mye mer enn forelesninger, veiledning, seminarer, gruppearbeide og praksis. Undervisning innebærer å tilrettelegge for studenters læring, gjøre læring spennende og interessant. Det vil si at undervisningsvirksomheten også innebærer at man tar i bruk innovative tilnærminger i tillegg til de tradisjonelle. Vi tror at økte kunnskaper om studenters læringsprosesser og et større repertoar av undervisningsformer vil utvikle undervisningens kvalitet.

Det har vært et privilegium å arbeide med et spennende og lærerikt prosjekt. Prosjektet har også vært arbeidskrevende. Uten sosionomstudentene, kolleger og praksisveilederens innsats hadde det ikke vært mulig. Vi takker hver og en for innsatsen.

Trondheim, mai 2008

Anne Moe og Riina Kiik

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1. Målsetting	4
1.2. Målgruppe	5
2. Teoretisk bakgrunn	5
2.1 Refleksjon for å integrere teori og praksis	5
2.2 Praksisstudier i sosionomutdanningen	7
3. Design og metode	8
3.1 Organisering og gjennomføring	8
3.2 Beskrivelse av temadagene	10
3.3 Fokusgruppeintervjuer	11
4. Presentasjon og diskusjon av resultatene	12
4.1 Struktur og organisering	12
4.2 Faglig innhold og utbytte	14
4.3 Høgskolens arbeid med praksisstudier	16
5. Oppsummering og veien videre	20
5.1 Konklusjon	23
Litteraturliste	24

1. Innledning

Studenter ved Program for sosionomutdanning ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HIST) har 16 uker praksisstudier i 5. semester som foregår på ulike praksissteder hvor studentene er utplassert. Dette er klientrettet praksis der studentene skal få erfaring med klientarbeid. Studentene skal også skrive en individuell semesteroppgave og et lite arbeidskrav i løpet av praksisstudiene. Når studentene kommer tilbake til høgskolen deltar de på et seminar der de reflekterer over erfaringer og praktisering av ferdigheter i praksis. I disse seminarene på høgskolen kommer det fram at de fleste studentene har mange positive og lærerike erfaringer fra praksisstudiene, mens andre studenter fortsatt bærer med seg frustrasjoner over praksis. Disse frustrasjonene kan gå på organisering av arbeidet, manglende muligheter til å praktisere sosialt arbeid på praksisstedet eller kontakten mellom praksisveileder, skole og student. Refleksjoner over negative erfaringer kan hjelpe studentene til å bearbeide disse for heller å lære av situasjonene. Uten bearbeiding kan sosialt arbeids praksis framstå på en uheldig måte for studentene når de avslutter utdanningen. Praksisperioden i 5. semester er de siste praksisstudiene i løpet av utdanningen, og er siste sjanse innenfor utdanningen til å utnytte praksiserfaringene til nyttig læring. Også positive erfaringer bør sikres et best mulig læringsutbytte.

Gjennom andre pågående prosjekter i HUSK¹ (Høgskole-, Universitetssosialkontorforsøket i Midt-Norge) foregår fagutvikling og forskning som skal gi nye strukturer for samarbeid mellom utdanning, forskning og praksis. Sosionomstudentenes praksis er en arena der utdanning og praksis møtes og hvor studentenes praksiserfaringer kan videreutvikles. Praksiserfaringer kan bidra til videreutvikling av kompetanse til å arbeide med mennesker i vanskelige livssituasjoner. Brukerperspektivet er sentralt tema i sosialt arbeids praktiske yrkesutøvelse (Eriksen 2007, Willumsen 2005, Tronvoll 1999, Rønning og Solheim 1998, Uggerhøj 1995). Semesterstart høsten 2007 startet et prosjekt i regi av HUSK og HIST, Program for sosionomutdanningen som hadde til hensikt å integrere praksis og teori i studentenes praksisstudier. Prosjektet varte fra 1. august 2007 – 1. mars 2008. Prosjektgruppen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag bestod av førsteamanuensis Riina Kiik og førstelektor Anne Moe som prosjektledere og høgskolelektor Jorunn Frantzen, høgskolelektor Helle Annfelt og førstelektor Aina Lian Flem som prosjektmedarbeidere.

¹ Se mer om HUSK www.husk-midtnorge.no

1.1. Målsetting

Sosialt arbeid er først og fremst et praktisk fag, men det er viktig at den praktiske virksomheten har en solid teoretisk og verdimeisig forankring. Praksis må derfor knyttes nært til den teoretiske undervisningen, men den teoretiske undervisningen må også knyttes til praksis. Praksis skal tilføre studentene noe nytt og utvide studentens erfaringsgrunnlag. Studentene skal ha en rolle som praktikant og bruke praksisperioden som en aktiv læringsperiode med tid til å reflektere over og utvikle sin rolle som blivende sosionom. Studentene skal gis tid til å praktisere og trene ferdigheter i sosialt arbeid, arbeide med oppgaver som utvikler integrasjon av teori og praksis samt ha tid til refleksjon. Refleksjonen skal bidra til at studenten blir i stand til å integrere teorier i sosialt arbeid med praktisk yrkesutøvelse. Studenten skal bli i stand til å vurdere alternative teoretiske tilnærminger og øve seg i å bruke ulike metoder og ferdigheter. Studenten skal utvikle evne til kritisk refleksjon over arbeidsmåter, grunnlagsproblemer i sosialt arbeid, etikk og menneskesyn. Det dreier seg med andre ord om å utvikle seg til en reflektert praktiker.

Prosjektet hadde følgende målsettinger:

1. Fremme strukturer og arenaer for forpliktende og likeverdig samarbeid mellom sosiale tjenester, forskning, utdanning og brukere. Gjennom dette skal prosjektet bidra til å utvikle godt sosialt arbeid sett fra praksis, utdanning og forskning
2. Styrke kunnskap som grunnlag for praksisutøvelse samt utvikle integrasjon mellom teori og praksis i praksisutøvelse
3. Utvikle deltakernes praksis gjennom systematisk refleksjon over erfaring og kunnskap, samt stimulere studenter og praksisveiledere til systematisk refleksjon over emosjonelle og intellektuelle sider av sine praktiske erfaringer
4. Styrke praksisbasert forskning
5. Utvikle nytt undervisningsopplegg i sosionomutdanningen ved HIST og gi mulighet til å overføre læring fra en arena til en annen

1.2. Målgruppe

Den primære målgruppen er tredjeårs studenter ved sosionomutdanningen og deres praksisveiledere høsten 2007. Indirekte målgrupper er brukere studenter kommer i kontakt med i løpet av sin praksisperiode eller som utøvende sosionomer. Høgskolens lærere har også vært en målgruppe i forbindelse med å prøve ut og få erfaringer fra et nytt undervisningsopplegg ved utdanningen.

2. Teoretisk bakgrunn

2.1 Refleksjon for å integrere teori og praksis

I HUSK prosjekter framstår en forståelse om at kunnskap og kunnskaping ikke bare hører hjemme innen de etablerte vitenskaper eller i den formaliserte forskningen. Både praksis, utdanning og forskning bør inngå i en dialog om kunnskaping ved å skape læringsrom som fremmer ulike kunnskapsprosesser. Kunnskap som grunnlag for praksisutøvelse må bestå både i at praksis utvikler bedre bruk av tilgjengelige kunnskapskilder, og at praksis selv tar opp i seg forbedringskunnskap slik at en kan drive forskningsstøttet fagutvikling og evaluering både i enkeltsaker og i tjenesten generelt (Plan for etablering og drift av Høgskole- og universitetssosialkontor (HUSK) for Midt-Norge 2006-2010).

Å skaffe til veie og bidra til bruk av forskningsbasert kunnskap som grunnlag for praksisutøvelse, dreier seg om både å systematisere og ta i bruk eksisterende kunnskap samt bidra til *ny* kunnskap gjennom HUSK. Det dreier seg også om å arbeide for å gjøre kjent og ta i bruk forskningsbasert kunnskap fra andre fagtradisjoner som er orientert mot samme målgruppe som sosialt arbeid. Ny forskning fra mange ulike fagmiljø vil fortsette å prege praksis i sosialt arbeid. Sosionomutdanningen kan bistå praksisfeltet med å trekke tråder til sosialfaglig teori og empirisk forskning når praksis skal begrunne den sosialfaglige innsatsen. På den måten kan utdanning og forskning bidra til å bygge bro mellom teori og praksis. Felt og utdanning kan ha mye å lære av hverandre.

Det er ulike tradisjoner for hvordan man skal forstå profesjonell kompetanse i det sosialfaglige feltet. I de senere år har det vært diskusjon rundt evidensbasert yrkespraksis versus et kunnskapssyn som vektlegger praksis og refleksjon (Marthinsen 2004, Webb 2001,

Ixer 1999). Førstnevnte har særlig fokus på å utvikle effektive og virkningsfulle profesjonelle metoder, og kan være både progressivt og nyttig ved metodeutvikling i det sosialfaglige feltet. Denne retningen kritiseres imidlertid for å være for snever når det gjelder å få tak i det mangfold av faktorer som påvirker det profesjonelle møtet mellom sosialarbeider og bruker.

Den refleksive tradisjonen har fokus på hvordan forståelse og kompetanse konstrueres i selve møtet mellom sosialarbeider og bruker, og at det er mange faktorer som influerer på dette. Sentralt er innsikt og bevisstgjøring om hvordan egen livserfaring, personlige forutsetninger og kulturell bakgrunn påvirker vår forståelse, fortolkning og handling i møte med andre. Samarbeidskompetanse er sentralt og noe som utvikles sammen med bruker som likeverdig part. I denne retningen har taus, inneforstått kunnskap og erfaringskunnskap fått større legitimitet sidestilt med mer tradisjonell teoretisk kunnskap.

Utvikling og utprøving av virkningsfulle metodiske tilnærminger er nyttig for praksisfeltet og står ikke i motsetning til en reflektert praksis. Disse to retningene kan virke gjensidig utfyllende selv om de bygger på ulike kunnskapstradisjoner. Vårt prosjekt har til hensikt å ivareta den sist nevnte tradisjonen.

Refleksjon er en metode for å reflektere over egen praksis. Den bygger på en forståelse av at det eksisterer ulike former for kunnskap, og at vi gjennom refleksjon kan bli mer bevisst på hvilken kunnskap vi bygger på og hvordan den påvirker hvordan vi handler (Fook 1999, Molander 1996, Schön 1987 og 1983). En av pionerene i denne sammenhengen er den australske professoren i sosialt arbeid Jan Fook. Hun har utviklet kritisk refleksjon som tilnærming til både undervisning, veiledning og forskning i sosialt arbeid. Hun bygger på Argyris og Schöns arbeid om refleksjon i profesjonell yrkesutøvelse, og kombinerer dette med kritisk teori. Fook (2002) og Fook & Gardner (2007) knytter kritisk refleksjon til en postmoderne forståelse av kunnskap som innebærer en oppfatning om at det er mange former for kunnskap og mange måter å forstå en situasjon på. Kritisk refleksjon skal bidra til å få fram alternative måter å forstå situasjonen på. Regler vil aldri kunne være tilfredsstillende for å angi riktig handlingsvalg i praktiske situasjoner. Praksis foregår i konkrete situasjoner som er uklare, ukontrollerbare og uforutsigbare. Kritisk refleksjon kan bidra til en bevisstgjøring av hvilke dominerende antagelser som påvirker ens praksis. Kritisk refleksjon bidrar til en bevisst forståelse for hvordan og hvorfor en handler som en gjør. Det vil bidra til å sette ord på egen praksisteori. Dersom det foregår en bevisstgjøring om at praksis ikke er i

overensstemmelse med egne verdier, vil den nye erkjennelsen kunne bidra til endring av praksis. Kritisk refleksjon vektlegger derfor også et handlingsaspekt med endring av uhensiktsmessig praksis (Fook 2002, Askeland 2006).

Undervisning er en tradisjonell form for kunnskapsformidling innenfor utdanning, men denne er teoretisk. Studentene får undervisning i sentrale tema som gir teoretisk kunnskap om tema de møter i praksis. I dette prosjektet er systematiske refleksjoner over praksiserfaringer et sentralt virkemiddel for å knytte teori og praksis sammen. HUSK- samarbeidet vil i seg selv være en arena for kunnskapsutvikling. Forskere får direkte kontakt og samhandling med praksis ved praksisveiledere og studenter som gir tilbakemelding om hva som kan være aktuelle temaer å forske på og siden undervise i. Allerede etablert kontakt mellom utdanningen og praksisfeltet vil kunne forsterkes gjennom dette samarbeidet.

2.2 Praksisstudier i sosionomutdanningen

Rammeplanen for 3-årig sosionomutdanning fra Utdannings- og forskningsdepartementet beskriver høgskolens og studentenes mål med utdanningen. Høgskolen skal legge til rette, tilby læringsmiljø, fremme studentenes evner, motivere og legge grunnlag for studentenes tilegnelse av kunnskap og kompetanse. I tillegg skal høgskolen være i dialog med ulike aktører i praksisfeltet, forskning, andre utdanninger og fagområder. Dette er høgskolens plikter i forbindelse med å gi en utdanning som er basert på det fremste innen forskning og erfaringskunnskap (Rammeplan 2005:15). Studentene skal oppnå kompetanse i ulike sosialfaglige arbeidsformer og skal kunne arbeide i relasjoner og med mennesker.

Sammendrag av målene med praksisstudiene er (Rammeplan 2005:16):

- Få erfaring med ferdigheter i sosialt arbeid som forberedelse til fremtidig yrkesrolle, ansvar og oppgaver
- Praktisere og videreutvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger i direkte samhandling med brukere og under kyndig veiledning
- Tilegne seg kunnskap og faglig innsikt som ikke er beskrevet i litteraturen og i samarbeid med erfarne yrkesutøvere
- Reflektere over, vurdere og diskutere etikk og fagutøvelse
- Innhente erfaringer med sosial- og helsetjenestens oppbygging og organisering
- Samarbeide med ulike yrkesgrupper

- Samle erfaring som kan drøftes på høgsolen og gi grunnlag for videre læring

Rammeplanens mål konkretiseres i Fagplanen for Bachelor i sosialt arbeid ved Høgsolen i Sør-Trøndelag, og målene med praksisstudiene formuleres slik (2007:16):

”Studentene skal i dette kurset praktisere sosialt arbeid i feltet ... Studentene skal gjennom dette tilegne seg kunnskaper om og erfaring i planlegging og gjennomføring av praktisk sosialt arbeid og reflektere over sosialt arbeid i en profesjonell yrkesrolle. Praktisering av ferdigheter og anvendelse av kunnskap fra samtlige emner er en målsetting.”

I Fagplanen (2007:20) heter det om arbeidsformene i praksisstudiene: *”... Praksisstudiene er en forutsetning for å få erfaring med sosialt arbeid som yrkesutøvelse, fremtidige oppgaver og roller og reflektere kritisk over disse. Studentene får gjennom praksisstudier muligheter til å observere, analysere, forstå og arbeide med sosialt arbeid på individ, gruppe og samfunnsnivå. Samtidig gir slike studier mulighet til å prøve ut kunnskap, trene ferdigheter og gjennom dette bygge opp en faglig/personlig kompetanse.”*

Dette viser at studentene skal prøve ut og utvikle praktisk kompetanse til å arbeide med mennesker i vanskelige livssituasjoner i sine praksisstudier. Erfaringskunnskap er sammen med teoretisk kunnskap viktig både for å analysere, forstå og videreutvikle egen kompetanse. I tillegg vil også evne til kritisk refleksjon over egen utøvelse av sosialt arbeids praksis være avgjørende for utvikling av egen yrkesutøvelse. Dette prosjektet prøver ut undervisningsmetoder som kan bidra til å utvikle refleksjoner over praksis.

3. Design og metode

3.1 Organisering og gjennomføring

Det ble utviklet et undervisningsopplegg som kombinerte undervisning og refleksjon i grupper med hensikt å oppnå økt integrasjon mellom teori og praksis. Det ble arrangert 3 temadager for studenter og praksisveiledere på høgsolen i løpet av høsten 2007. Temadagene hadde et faglig innhold i form av kunnskapsformidling og refleksjoner for alle deltakende aktører. Kunnskapsformidling som undervisning foregikk i plenum for studenter, praksisveiledere og lærere mens refleksjonene foregikk i organiserte grupper. Studentene og praksisveiledere ble inndelt i fem grupper, praksisveilederne deltok i samme gruppe som sin

student. Gruppene varierte i størrelse for hver gang, og bestod av 13 – 5 deltakere (studenter og deres praksisveiledere). Av praktiske grunner foregikk temadagene på høghskolen. Studentene er spredt på mange ulike praksissteder, både innenfor og utenfor Trondheim, slik at det anses upraktisk å gjennomføre refleksjonsgrupper og undervisning på praksisstedene. Høghskolen har også egnete lokaler for den slags virksomhet. Samtidig er det et poeng i seg selv at høghskolen er et møtepunkt for studenter og praksisveiledere.

Studentene fikk ved semesterstart utdelt oppgavetekst til tema som de skulle skrive notater om i tilknytning til egne praksiserfaringer. Hver temadag hadde et program med dagens tema som innhold. Notatene ga grunnlag for diskusjoner og refleksjoner i grupper. Å skrive tekst i forbindelse med å beskrive hvordan yrkesfaglige kunnskaper anvendes, er en sentral framgangsmåte for å vinne større innsikt i et komplisert fagfelt. Å fortelle fra yrkeslivet og reflektere over disse erfaringene, vil kunne bidra til at yrkespraktikere utvikler innsikt og forståelse for sine handlinger i et praksistungt fag slik som sosialt arbeid. Egne skriftlige tekster kan få avgjørende betydning for denne utviklingen (Olsen & Oltedal 2007, Herberg & Johannesdottir 2007). Studentene tilbys med dette en situasjon der de får anledning til å håndtere innholdet i notatene som gjelder egen praksis på en reflektert måte. Det er ikke tilstrekkelig å bare handle eller å forstå noe, de må også reflektere over hvordan de håndterte det konkrete tema notatet beskriver. Både temadagene og notatenes innhold var sammenfallende med tema i den oppgitte semesteroppgaven som ble innlevert ved praksisstudienes slutt. Hensikten med dette var at studentene skulle få hjelp til å integrere teori og praksis i semesteroppgaven samt at de skriftlige notatene heller ikke skulle innebære ekstra skrivekrav.

Gruppearbeidet med refleksjoner ble ledet av lærere på høghskolen. Lærernes oppgaver var å ivareta gruppeprosessene, lese og gi tilbakemeldinger på studentenes skriftlige notater og initiere til refleksjon. Lærerne hadde møter både før og etter temadagene for å utveksle erfaringer og synspunkter for å sikre best mulig tilrettelegging for refleksjoner i gruppene. Grupperefleksjonene ga grunnlag for å diskutere den enkeltes students særegne erfaringer i tillegg til å ivareta de generelle tema og perspektiv. Dette hadde gruppelederne et særlig ansvar for. Det var 58 studenter og 12 veiledere som møtte til temadagene. Noen møtte til bare en temadag, mens andre møtte til både to og tre temadager. Det var ikke praksisveiledere i alle gruppene noe som var et savn både hos de studenter og gruppelederne dette gjaldt. Det ble i alt skrevet 123 notater, også av de som hadde utenlandspraksis og ikke kunne møte på

temadagene. Det var også andre studenter som skrev notater uten å delta på temadagene. De fikk likevel skriftlige tilbakemeldinger, men gikk glipp av diskusjonene og refleksjonene i gruppene.

3.2 Beskrivelse av temadagene

Det ble gjennomført tre temadager i løpet av høsten 2007 med undervisning og refleksjoner i grupper. Temadagene hadde forskjellig innhold hver gang.

1. 21. september *Tema: Organisasjon og arbeidsfelt*
Organisering gir sosialt arbeid muligheter v/Alf-Rune Hasselø, daglig leder
HUSK Midt-Norge/rådgiver Trondheim kommune

2. 19. oktober *Tema: Brukerperspektiv*
Brukerens perspektiv på sosialt arbeid v/Karin Lysø, gruppeleder Arbeid og
Kompetanse, Trondheim kommune og en brukerrepresentant

3. 16. november *Tema: Møtet*
Visse forutsetninger for å skape endring v/Kirsti Gjeitnes, tiltaks koordinator
Arbeid og Kompetanse, Trondheim kommune

Temadagenes program var forelesning (2 timer) innen aktuelt tema. Foreleserne var personer som deltar i andre HUSK-prosjekter. Deretter ble det arbeidet i grupper (4 timer) der studenter, deres praksisveiledere og lærere fra høgskolen deltok. I gruppearbeidet ble det reflektert over dagens tema og hvordan aktuelle problemstillinger knyttet til temaet kommer til uttrykk i praksis. Notatene var ca 2 sider til hver temadag, og ble levert inn en uke før temadagen.

Gruppediskusjonene tok opp følgende generelle tema og problemstillinger:

- Organisasjon og arbeidsfelt:
 - Hvilke muligheter/ hindringer gir presentert organisering for sosialt arbeid?
 - Hvilken mulighet har den enkelte sosionom til å påvirke organisasjonen?
 - Hvilken rolle spiller organisasjonsform i det praktiske arbeid?
 - Hva er viktig for deg i en arbeidsorganisasjon?

- Hvilken betydning har det psykososiale arbeidsmiljøet for utøvelse av praktisk sosialt arbeid?
- Brukerperspektiv:
 - Brukere/ klienter/ deltagere?
 - Kan man bli/være stolt som brukere?
 - Hvorfor er brukerperspektivet viktig i sosialt arbeid?
- Møtet:
 - Når du anvender ferdigheter har du allerede gjort en tolkning av situasjonen. Hva bygger du dine tolkninger på?
 - Hvordan oppleves det å bruke ferdigheter i konkrete møter?
 - Er det enklere å anvende noen ferdigheter enn andre?
 - Hva kjennetegner et bra møte med en klient/bruker? Hva kan ditt bidrag være?

3.3 Fokusgruppeintervjuer

Etter gjennomføring av temadagene ble både studenter og deres praksisveiledere intervjuet i fokusgrupper. Intervjuperioden var fra februar til mars. Vi ønsket informasjon om i hvilken grad temadagene med dets innhold bidro til ønsket faglig utvikling i praksisstudiene. Det var også viktig for oss å få tilbakemelding om dette ble oppfattet meningsfullt for deltakerne, eller hva som kan bidra til å forbedre studentenes praksisstudier. Fokusgruppeintervju er en metode for å studere menneskers synspunkter, kunnskap, holdninger og vurderinger (Wibeck 2000). Fokusgrupper er en forskningsmetode der data samles inn gjennom interaksjon i gruppen om et tema som forskeren bestemmer (Morgan 1996).

Vi hadde på forhånd utviklet en intervjuguide med tema som vi fulgte i intervjuene. Det var følgende tema: temadager, samarbeide skole – praksisplass, forholdet student – praksisveileder. Samme intervjuguide ble brukt i intervjuene av både studenter og praksisveiledere. De studentene som ble valgt ut til fokusgruppeintervju var studentene i prosjektledernes grupper på temadagene. Disse ble samlet i en gruppe og intervjuet. I tillegg intervjuet vi en gruppe studenter som hadde vært i utenlandspraksis. Mange studenter sa seg villige til å delta, men det var ikke helt enkelt å finne et passende tidspunkt. Deretter intervjuet vi praksisveiledere i fokusgruppe, mens tre ble intervjuet over telefon. Til sammen

deltok 12 studenter og 6 veiledere i intervjuene. Intervjuene gir data som forteller oss aktørenes synspunkter om de forhold vi ønsket å undersøke omkring undervisningsopplegget.

4. Presentasjon og diskusjon av resultatene

Vi har fått data som gir grunnlag for analyse av de arrangerte temadagene høsten 2007. Synspunktene er innenfor struktur og organisering, faglig innhold og utbytte samt høgskolens arbeid med praksisstudiene. I tillegg kom det opp interessante tilbakemeldinger som er relevante i sammenheng med hvordan høgskolen kan tilrettelegge for best mulige praksisstudier. Gruppeledernes erfaringer og synspunkter i forbindelse med gruppearbeidene trekkes også inn. Til slutt presenteres anbefalinger for mulig utvikling av prosjektets ideer slik at praksisstudiene kan gi best mulig læring.

4.1 Struktur og organisering

Både studenter og praksisveiledere betraktet prosjektet som inneholdt tre temadager i løpet av praksisstudiene som et positivt tiltak. Antall temadager ble ansett som passende av begge parter, og det var enighet om at temadagene ikke bør komme for sent i praksisstudiene. Det ble framhevet at den siste måneden av praksisstudiene ikke må bli forstyrret av temadag som eventuelt kan trekke studentenes oppmerksomhet fra praksis til fordel for faglige krav og innhold knyttet til temadag. En student uttrykte det slik: ” *Det var positivt med temadager slik at vi fikk mulighet til å treffe medstudenter*”. Praksisveiledere uttrykte at dette var en fin anledning til å ha kontakt med skolen samt treffe studentene på studentenes arena: ” *Det blir annerledes enn på praksisplassen.*”

Strukturen på dagen var først to timer undervisning og deretter fire timer gruppearbeid noe begge parter syntes var greit. ” *Dagene ble innholdsrike og ikke kjedelige*” som en praksisveileder uttrykte det. Undervisning av eksterne krefter og formidling fra relevante prosjekterfaringer ble betraktet som positivt av studenter, praksisveiledere og lærere. Veilederne påpekte at ” *hvis undervisningen skal treffe dem og være av faglig interesse, må den være kvalitativ god.*” Det kan være vanskelig å finne tema og forelesere som kan treffe

studenter og alle praksisveiledere som arbeider innenfor ulike fagfelt, men de anser det som fint med et tilbud som kan passe alle grupper.

Ikke alle praksisveiledere hadde fått invitasjon og informasjon om temadagene i tide. Invitasjon var sendt til alle praksissteder, men ikke alle kom fram til praksisveileder. Praksisveiledere poengterte at markedsføring må vektlegges dersom informasjonen skal nå praksisveiledere som gruppe og deres arbeidsgivere. Mange arbeidsgivere kan være restriktive i forhold til å tillate deltakelse på temadagene da det vil innebære fravær fra jobben.

De fleste studenter mente at gruppearbeid var en fin arbeidsmåte. De syntes også det var fint å få tilbakemelding på sine notater. Studentene syntes det var en berikelse med praksisveiledere i gruppen, noe som også ble bekreftet av lærerne. Praksisveiledere bidro godt til å knytte praksiserfaringer til teori, og de kunne ofte utdype og nyansere bildet med sine praksiserfaringer. Gruppelederne syntes det var en stor berikelse og hjelp i gruppene at praksisveiledere deltok. Mens en praksisveileder sa: *”Jeg har inntrykk av at studentene ikke var så ivrige på at vi deltok på temadagene, og trodde det var best at jeg ikke deltok.”*

For at diskusjonene i gruppene skal være gode, påpekte alle at det må være passede størrelse på gruppene. Selv om gruppestørrelsene varierte for hver gang, var det ingen som mente at de hadde erfart uheldig gruppestørrelse. Riktignok ble det advart mot for store grupper da det vil innebære at det kan være vanskelig å få oppmerksomhet på den enkeltes arbeid og erfaring. Studentene ble inndelt i samme grupper for alle tre temadagene med samme gruppeleder hver gang. Det var varierende oppmøte både av studenter og praksisveiledere. Diskusjon og refleksjon fungerte godt i grupper i følge både studenter og praksisveiledere. Imidlertid påpekte begge at det var avhengig av hvilke lærere som var gruppeleder. Ingen av dem påpekte at det også kan ha sammenheng med gruppedeltakernes forberedelser og aktiviteter. Dette kan tyde på at gruppeprosessen blir sett på som lærerens ansvar alene.

Deltakelse på temadagene og innlevering av skriftlige notater var frivillig for studentene, og deltakelse ble godkjent som praksis. Det betyr at deltakelse ikke ga fravær fra praksis. Alle praksisveilederne sluttet opp om den enes uttalelse: *”Temadagene bør absolutt være obligatorisk for studentene, for det faglige innholdet og arbeidsmetoden er utviklende for studentenes praktisering av sosialt arbeid.”* Studentene hadde delte meninger om dette. De fleste studentene mente at deltakelse burde være frivillig, og en student sa: *”Obligatorisk*

nærvær gir lett negative assosiasjoner”. Mens enkelte studenter mente at dagene gjerne kunne vært obligatoriske for å sikre at gruppene ikke ble for små.

Lærere som gruppeledere påpekte at innholdet i temadagene var en fin veksling mellom teori og gruppearbeid over relevante tema fra praksis. Som gruppeleder hadde lærerne en viktig oppgave med å ivareta gruppeprosessen slik at det ble tilrettelagt et godt klima for refleksjoner. Å lese alle notatene før hver enkelt temadag og lage kommentarer innebar et betydelig arbeid som krever store ressurser fra høgskolens side. De generelle tema og problemstillinger som prosjektlederne på forhånd hadde utarbeidet til dagens tema ble et godt hjelpemiddel for lærerne. Det var med på å løfte konkrete erfaringer til generelle tema som var aktuelle og relevante for hver deltaker på en eller annen måte. Disse forberedelsene var nyttige med tanke på å lede gruppene slik at det ble fruktbare diskusjoner. Lærernes møter for å utveksle erfaringer var også nyttige og hadde avgjørende betydning for gjennomføring av struktur og faglig innhold i gruppearbeidet.

4.2 Faglig innhold og utbytte

En student sa: *”Det var bra med kommentarer.”* Flere studenter framhevet at tilbakemeldinger på notatene innebar at de lettere kunne utvikle innholdet mer enn de kunne gjort uten kommentarer og diskusjoner. Disse tilbakemeldingene sammen med diskusjonene var en hjelp til å skrive den individuelle semesteroppgaven. Imidlertid var det ikke alle studentene som så sammenhengen mellom eget notat og semesteroppgaven slik at de ikke fikk utnyttet arbeidet med notatene til semesteroppgaven. Derfor ble det stor variasjon mellom studentene om hvordan de utnyttet temadagene og notatene som et godt grunnlag for teksten i semesteroppgaven i tråd med hensikten. Imidlertid var det interessant at notatene fra studenter i utenlandspraksis jevnt over var mer grundige og reflekterende enn notatene fra studentene som hadde praksis i Norge og deltok på temadagene. Dette tyder på at distanse til høgskolen i kombinasjon med å være i utlandet med alt det kan innebære bidro til grundigere arbeid med notatene.

Studenter, praksisveiledere og lærere erfarte at studentenes forskjellige praksiserfaringer som ble skriftlig formidlet i notatene, virket positivt på drøftingene i gruppene. De forskjellige praksiserfaringene innebar en bredde i fagfeltet som også kom til uttrykk i diskusjonene.

Denne bredden med alle variasjoner ga grunnlag for å trekke fram generelle problemstillinger knyttet til de ulike praksiserfaringene og praksisplassene. Dette innebar at den enkelte students erfaring ble løftet fra sine konkrete og praktiske detaljer til å skape innsikt og forståelse for generelle forhold ved erfaringen og praksissituasjonen.

Hovedinntrykket var at studentene syntes det var interessant, nyttig og lærerikt å delta på temadagene, mens enkelte studenter uttrykte at de var usikker på hvilken nytte det hadde for dem. Det er nok åpenbart at ikke alle har hatt samme utbytte av deltakelsen, og dette kan nok skyldes flere forhold. Det kan handle om manglende ”treffsikkerhet” i tilbudet til de studenter det gjelder, om formen muligens ikke passer alle like godt, studentenes erfaringer og forståelse eller det kan ha noe med studentenes egen innsats å gjøre. Vi har ikke opplysninger om hva som kan være viktige årsaker til uttalelser om studentenes usikkerhet om nytteverdien av tilbudet.

Praksisveiledere framhevet at gruppearbeid med refleksjoner over studentenes varierte praksiserfaringer var stimulerende, og det var interessant også for dem å se generelle problemstillinger og likheter i en bredde av erfaringer. En praksisveileder uttrykte: ” *Det var så interessant å se forskjelligheten i likhetene, og likheten i forskjellighetene.* ” En annen praksisveileder sa: ” *Jeg ble faglig stimulert.* ” Også studentenes refleksjoner stimulerte praksisveilederne. Studenter kunne reise kritiske spørsmål ved forhold som praksisveiledere lett tar for gitt, og slik ga studentenes spørsmål grobunn for refleksjoner som avslørte egne ”blinde flekker”, både teoretisk og i forhold til praksis.

Enkelte praksisveiledere uttrykte også at temadagene var interessante ettersom de bidro til å bekrefte gyldigheten av elementære og grunnleggende begreper i sosialt arbeid. Det viste seg at sentrale begreper i yrkesutøvelsen av sosialt arbeid er viktige også innenfor studiet og studentenes praksisstudier, men etter hvert øker forståelsen for både begrepene og teoriene ved praktisk erfaring.

Gruppeledere erfarte at praksisveilederne bidro konstruktivt i gruppene med sine erfaringer og aktuell kunnskap. Praksisveiledernes innspill bidro til nyanserte forståelser og innsikt i aktuelle problemstillinger som ikke ville ha kommet fram på samme måte uten deres deltakelse. Interaksjonen i gruppen bidro til både assosiasjoner og refleksjoner.

Lærere opplevde kontakten med studentene på temadagene som positivt. Gjennom studentenes presentasjoner og gruppediskusjonene fikk lærerne innsikt i studentenes situasjon i praksis, og kunne også få et mer nyansert inntrykk av studentens faglige utvikling underveis i praksisstudiene. På temadagene ble det fanget opp informasjon om studenter som hadde vanskelig for å tilfredsstillе faglige krav på praksisstedet som innebar at det måtte arbeides fra høgskolen for å få til adekvate tilrettelegginger. Kontakten med studentene på temadagene innebar også at høgskolen fikk informasjon om studenter som ikke fikk faglige utfordringer på praksisstedene og som gjorde det nødvendig å ta kontakt for å forsøke å forbedre læringsmulighetene i praksis. Høgskolen fikk dermed bedre innsikt i studentenes faglige situasjon og utvikling underveis i praksisperioden enn hva som ofte kommer fram på et rutinemessig praksisbesøk av lærer på praksisstedet. God informasjon skal kunne brukes til fordel for studentens læringsmuligheter.

4.3 Høgskolens arbeid med praksisstudier

I forkant av praksisperioden hadde tredjeårs studentene en praksisforberedende uke på skolen. Denne uken besto av undervisning, praktisk trening, informasjon m.m. Tema som ble tatt opp i løpet av uken var veiledningsrolle, rolle som praktikant, forventninger til praksis, læringsmål og praksiskontrakt samt presentasjon og informasjon om HUSK-prosjektet.

I fokusgruppeintervjuene kom det fram at studentene opplever praksisforberedende uke som både viktig og nyttig for å forberede seg til praksisstudier. Uttalelser som viser dette er: *”Uken forberedte til praksis, og det var godt å høre og få det bekreftet at vi faktisk er ute på praksis og tillatt å feile og ikke vite. Vi skal prøve oss i praksis”*.

Studentene fortalte at de ønsket forbedringer i arbeidet **før** og **under** tildeling av praksisplassene. De ønsker mer relevant informasjon og kunnskap om ulike muligheter som finnes, både i utlandet og i Norge. De ytret også ønske om mer tilgjengelig informasjon på utdanningens hjemmeside om muligheter i praksis **før** praksisstudiene starter.

Studentene hadde ulike opplevelser og forståelse om hvordan praksisplasser blir tildelt og kriterier for tildeling av praksisplasser. De ønsker mer forutsigbar og åpen fordeling av praksisplassene. Flere studenter fortalte at de opplevde at de blir ulikt behandlet i forbindelse

med praksistildelingen. Dette ble uttrykt slik: *”Flinke studenter med gode karakterer får den plassen de ønsker, mens andre kan havne hvor som helst.”* Når studentene forstår at karakterer muligens kan ha mest å si for tildeling av praksisplass, er det forståelig at de ønsker mer åpne prosedyrer knyttet til tildelingen.

Praksisveilederne var svært positive til at det var satt i gang et prosjekt som kunne innebære utvikling av praksisstudiene. De var kjent med at det tidligere hadde vært tilbud om forberedende samlinger og seminarer for praksisveiledere, og de ønsket at noe slikt blir gjenopptatt, for eksempel i form av temadager, praksisforberedende dager eller veilederseminar. De ønsker gjerne prosesser med fokus på veiledning der konkrete mål og innhold er definert, jfr. andre høgskoler som Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Sogn og Fjordane som har forberedende seminarer til praksisveilederne.

Vi spurte veiledere også hvilke studenter de ønsker å veilede. Og alle var enige om at *”Studenter som ønsker nettopp denne praksisplassen.”* Praksisveilederne var opptatt av at studentene er motiverte og engasjerte. I dag vet studentene for lite om organisasjonen og praksisstedet de kommer til i følge praksisveilederne.

Et av temaene i fokusgruppeintervjuene handlet om samarbeid mellom skole og praksissted. Vi ville vite hva praksisveilederne mener om samarbeidet og hva de ønsker. Vi var også opptatt av at studentene kunne gi sine synspunkter angående kontakt mellom skole og praksisstedet. Studenter tok opp to sentrale tema i forbindelse med kontakten mellom skole og praksissted. Det ene handlet om veiledning fra praksisveiledere og hvilke veiledere høgskolen faktisk inngår avtale med. Det andre temaet berørte kontaktlærerens rolle i praksisperiode.

Studentene var kritiske og stilte spørsmål vedrørende enkelte praksisveilederes kompetanse til å gjennomføre veiledning, og også om deres motivasjon. Studentene utrykte seg slik: *”Veiledere har en vesentlig rolle om jeg som praktikant vil trives på praksisstedet eller ikke, og om praksisen min blir vellykket eller ikke.”* Studentene var enige i at skolen bør kvalitetssikre praksisstedene samt praksisveiledere. Studentene pekte også på at hvis de henvender seg til høgskolen og gir negative tilbakemeldinger om praksisstedet eller veileder, var det ikke alltid at høgskolen tok disse innsigelsene på alvor. Dette mener de blir bekreftet ved at høgskolen sender studenter tilbake dit uten å kvalitetssikre praksisstedet. Videre fortalte studentene at de hadde opplevd manglende oppfølging fra skolens siden når de

henvendte seg pga ulike problemer knyttet til praksisstudiene. Det kunne være vanskelig å få tak i kontaktlærer og det kunne ta uker før noen grep inn fra høgskolens side. Da kunne det være for sent. Noen opplevde at de ikke ble tatt på alvor når det oppstod problemer, og at kontaktlærerne bagatelliserte problemene. Da opplever studentene seg ”lurt og mistrodd” som en student uttrykte det.

Vanligvis har kontaktlærere praksisbesøk midt i semester. Høsten 2007 ble det sagt til noen studenter at kontaktlærerne skulle komme dersom de hadde behov. Dette kunne bli oppfattet som at besøk ble begrenset til situasjoner med problemer, og ikke om studenten eller praksisveileder hadde noe de ønsket å dele eller diskutere med kontaktlærer. Slik kan dette prosjektet ha bidratt til å skape forvirring for enkelte studenter i muligheten for kontakt mellom praksissted og høgskolen under prosjektperioden.

Tradisjonelt har kontaktlærer vært på et praksisbesøk i løpet av praksisstudiene. Dette skjedde for mange studenter også dette semester. Hensikten med besøket har blitt diskutert. Fra skolens side ønskes at besøkene skal ha et faglig innhold og ikke bare være å hilse på og lære å kjenne eller besøke praksisstedet. Noen studenter var ikke interessert i å ha skolens besøk og stilte samme spørsmål som enkelte lærere - hva er hensikten med besøket? Andre studenter var veldig positive til besøk og mente ”at lærere må absolutt komme og se hvordan vi har det. Alle praksisveiledere var entydige i å ønske besøk og mente ”at praksisbesøkene er viktige og studentene ønsker å bli sett”. Vi diskuterte med praksisveilederne at det hadde for eksempel vært bra om besøkene kunne komme i forbindelse med midtveisevaluering av læringsmål i praksisstudiene. Dette er en situasjon som kan være god for et møte mellom alle tre parter. Da kan det bli et konkret og faglig innhold i møtene.

Studenter som hadde hatt praksis i utlandet var spesielt kritisk til skolen og kontaktlærers rolle i oppfølgingen. De mente skolen viste alt for lite interesse, og uttalte blant annet: ”Med tanke på hvilke krav skolen stiller til oss før vi dro til praksis, opplevde vi veldig liten eller fullstendig manglende interesse for hvordan det gikk med oss. Om vi ikke hadde sendt inn notater før temadagen og fått respons på det etterkant, ville kontakten med skolen vært ikke-eksisterende. Det er for dårlig. Fint at vi hadde hverandre.” Studentene opplevde at kontakten med kontaktlærer ble begrenset til notatene, men hadde åpenbart ønsket mer oppfølging og kontakt. Dette er blitt fulgt opp i ettertid ved kontaktlærers samtaler med studentene. Diskusjon om og avklaring av studentenes forventninger er alltid et sentralt tema.

I løpet av praksisstudiene skal studentene lage læringsmål og det skal lages praksiskontrakt. Praksiskontrakten er mer en formalitet som ifølge studentene ikke krever så mye tid. Alle studentene skal sende kontrakten til sin kontaktlærer på høgskolen. Arbeidet med å formulere egne læringsmål i forbindelse med praksisstudiene krever mye mer arbeid enn med kontrakten. Om læringsmålene fikk vi to typer uttalelser fra studentene: ”*det er bare papir*” eller ”*de er veldig viktig arbeidsinstrument.*” De fleste studenter ga uttrykk for at de arbeider lite med læringsmålene sine, og skriver noe for at skolen skal ha dokumentet. Læringsmålende blir ikke fulgt opp og heller ikke evaluert i løpet av praksisstudiene. Studentene skriver læringsmålene bare ut fra plikt, og bruker de ikke aktivt. Noen få studenter forteller derimot at de arbeidet mye og intenst med læringsmålene og fikk hjelp til dette av praksisveiledere. Det ble ett sentralt dokument i hele praksisperioden og både praksisveileder og student arbeidet med læringsmålene underveis. De kunne også med jevne mellomrom bli tatt opp i veiledningstimene. Dette viser at praksisveilederne har en viktig rolle i å arbeide aktivt med læringsmål samtidig som også skolen kan undervise og legge til rette for utvikling av læringsmål.

Praksisveilederne tok opp et tema som gjaldt de ”*problematisk studentene*”. Skolen kan på forhånd ha informasjon om at enkelte studenter kan ha et eller annet slags problem som praksisveileder ikke blir informert om. Ofte kan det være slik at det er problemer som i praktiske situasjoner blir tydeligere enn i undervisningsrommet. Det kan ende med at veilederen må vurdere om studenten er egnet til å bli sosionom eller ikke. Skal veileder anbefale at praksisstudiene ikke godkjennes, er det behov for støtte fra skolen i form av oppfølging og samtaler underveis. Praksisveiledere opplever at høgskolen overlater dette ansvaret for mye til dem alene og at de må ”*ta ansvaret og veilede studenten ut av studiet*”. Det skjer ikke ofte, men praksisveilederne ønsker å ha kjennskap til rutiner og hva deres ansvar er og hva høgskolens ansvar er i slike situasjoner.

Fra lærernes side kunne det være ønskelig at dette HUSK - prosjektet fortsetter. Det gir helt andre muligheter for skolen å følge studenten og delta i hele læringsprosessen samt ha ett konstruktivt og meningsfullt samarbeide med praksisstedet. Lærere er også bevisst at hvis slik praksisorganisering og opplegg skal komme i tillegg til tradisjonell ordning med praksisbesøk, kreves helt andre resurser enn det høgskolen har i dag. Men det gir resultater.

5. Oppsummering og veien videre

Sosialt arbeid er praksis-, undervisnings- og forskningsfag. Vårt prosjekt har hatt ønske om å pendle mellom alle de tre formene for sosialt arbeid i løpet av studentenes praksisstudier gjennom studentenes skriftlige notater, undervisning, gruppearbeid på skolen for å avslutte med fokusgruppeintervju og formidling av resultater. Denne pendlingen mellom de ulike formene for sosialt arbeid har hatt til hensikt å integrere teori og praksis.

Prosjektet har vært vellykket på den måten at alle berørte parter i hovedsak har vært positive til innholdet. Temadagene beskrives av de fleste som nyttige og gir faglig utbytte selv om noen få studenter uttrykker tvil om eget utbytte. Prosjektet initierte en ny form for kontakt mellom høgskole, student og praksisfeltet representert ved praksisveilederne. Høgskolen er avhengig av praksisfeltet i forhold til studentenes praksisstudier. Et samarbeid med gjensidig nytte for alle involverte parter er naturligvis positivt. Integrasjon teori og praksis må involvere både praksisfelt og høgskole, og vil kreve samarbeidstiltak som kan bli en vinn – vinn situasjon for alle deltakere.

Prosjektet hadde som utgangspunkt en teoretisk idé om at kunnskapsproduksjon foregår i praksis, og refleksjon og kritisk refleksjon kan øke bevissthet om og bidra til å utvikle mer kunnskap. Prosjektet har høstet mange erfaringer, og ideene og gjennomførte aktiviteter har flere utviklingsmuligheter. De viktigste anbefalingene vi kan trekke ut av prosjektet for å utvikle et videre samarbeid mellom høgskole og praksisfelt om studentenes praksisstudier er følgende:

** Videreføring av arbeid med integrasjon teori og praksis i forbindelse med praksisstudier*
Prosjektet var vellykket, og aktivitetene bør derfor videreføres. Temadagenes innhold og form innebar en sammenheng mellom praksiserfaringer og teoretisk kunnskap. Det faglige innholdet må være interessant og meningsfullt for både studenter og praksisveiledere. Dette stiller krav til høgskolen som arrangør både i forhold til innhold og form.

** Kunnskapsutvikling gjennom nye undervisningsmetoder*

De fleste hadde faglig utbytte av temadagene. Refleksjon og kritisk refleksjon i grupper er metoder som fremmer integrasjon mellom praksis og teori. Dette foregår ved interaksjon i grupper der alle deltakerne har et medansvar for kunnskapsproduksjonen. Bevissthet om,

utvikling av metoder for refleksjon og dokumentasjon av arbeidet og dets resultater er mindre vanlig i undervisningsoppleggene på sosionomutdanningen. Derfor har dette prosjektet medført noe nytt på flere områder. Refleksjon og kritisk refleksjon kan foregå på flere måter i ulike sammenhenger med forskjellig resultat. Noen ganger er det viktig å få kunnskap om studentens forståelse, mens andre ganger kan det være viktig å finne alternative forståelser ut fra både erfaringer og teori. Dette krever kunnskap om refleksjon som kunnskapsproduksjon.

Når studentene møtes til strukturerte faglige samtaler, får de mulighet til å dele, få støtte, bli utfordret og få tilbakemeldinger på egne erfaringer og refleksjoner. Da kan de diskutere seg fram til hvordan en situasjon kan forstås eller oppleves. Studentenes viktigste kilde til læring og identitet er i mange sammenhenger medstudenter (Jensen 2006). Studenter bruker hverandre på mange måter: de har gjensidig nytte av hverandre, studentene har behov for hverandres erfaringer, de stoler på hverandre, de deltar i hverandres studier, de bruker hverandre som diskusjons- og samtalepartner og studentene veileder og rettleder hverandre i praktiske ferdigheter (ibid.). Studentenes praksisveiledere er også viktige for studentenes erfaringer og læring i praksis, både som tilretteleggere og veiledere. Derfor er praksisveiledere med sine mangfoldige erfaringer viktige for å kunne utvide, nyansere og stimulere studentenes refleksjoner ytterligere enn hva studentene kan gjøre med hjelp av hverandre.

** Refleksjon og kritisk refleksjon som pakkelsning til studenter og praksisveiledere*

Refleksjoner som metode for integrasjon teori og praksis i studentenes praksisstudier må betraktes som en pakkelsning der både høgskole, praksisveiledere og studenter deltar. De ulike aktørene er viktige for å bringe inn strukturer som fremmer kunnskapsproduksjon, men også i forhold til å bringe inn praksiserfaringer og teori i kunnskapsproduksjonen. De ulike aktørene har styrker på forskjellige områder som vil kunne bli utnyttet og være til gjensidig nytte for deltakerne.

** Obligatorisk deltakelse og skriftlig arbeide til temadager*

Studentenes skriftlige arbeider knyttet til praksiserfaringer er en læringsmetode som bør utvikles. Formulering av tema, oppgavetekst og form kan presiseres og justeres. I prosjektet var det frivillig for studentene om de ville benytte seg av tilbudet med å skrive notat som innebar å få kommentarer og delta i diskusjoner. Notatene kan gjøres obligatoriske ved å erstatte et kort skriftlig arbeidskrav studentene har i forbindelse med praksisstudier. Det

samme gjelder deltakelse på temadagene. Skal deltakelse i grupper med refleksjon sikre gjensidig utbytte, må deltakelse være obligatorisk, i hvert fall for studenter som er utplassert innenfor høgskolens geografiske region. Dette krever endringer i fagplanen. Studenter med praksis utenfor regionen eller i utlandet kan få dispensasjon. Disse studentene kan skrive notater og få kommentarer på email slik det ble praktisert i dette prosjektet. Høgskolen kan ikke stille krav til praksisveiledere om deltakelse, men de kan oppfordres til å delta. Dersom det faglige tilbudet framstår fristende, vil mobiliseringen forhåpentligvis gå lett.

** Studentenes arbeid med læringsmål må utvikles*

Studentene bør få et verktøy til hvordan de kan arbeide med og utvikle læringsmålene underveis i praksisstudiene. Praksisveiledere bør kunne anvende læringsmålene aktivt i veiledningen. Det bør derfor sikres et opplegg slik at alle studenter og praksisveiledere utnytter læringsmålene aktivt. Læringsmålene innebærer å avklare og synliggjøre egne læringsbehov og utvikling. Dette arbeidet er i seg selv en viktig bevisstgjøringsprosess som innebærer læring.

** Markedsføring av temadagene*

I en videreføring av temadagene bør markedsføringen sikre at alle praksisveiledere får informasjon fra høgskolen. I tillegg bør markedsføringen få fram at tilbudet kan være både faglig interessant og nyttig for praksisveiledernes egen del, dvs egen praksis. Skal vi lykkes med markedsføring som når alle praksisveilederne, må høgskolens praksiskonsulent ha en sentral rolle i markedsføringen. Praksiskonsulenten kan være døråpner i å formidle informasjon fra høgskolen til praksisveilederne, men kan også formidle praksisfeltets og veiledernes faglige ønsker til høgskolen.

** Høgskolens kontakt med praksisfeltet*

Praksiskonsulenten er en utrolig viktig person for alle parter under praksisperioden, og den første kontakten studenten har i forbindelse med egne ønsker for praksisstudiene. Praksiskonsulenten er en viktig ressursperson for praksisveiledere og er høgskolens representant til praksisfeltet. Rutiner for informasjon og tettere samarbeid mellom høgskole og praksisfelt kan utvikles med tanke på å utvikle og legge forholdene til rette for best mulige praksisstudier. Praksiskonsulenten kan være en viktig brobygger mellom teori og praksis som også involverer utdanningens lærere. I dette arbeidet er det viktig med motivasjon og et positivt bilde på både praksisstudier og et samarbeid mellom involverte parter. Utvikling av

praksisstudiene form og innhold må involvere høgskolens ansvarlige for praksisstudier samt lærere, studenter og praksisveiledere. Uten dette vil forandringer og utvikling ha vanskelig for å lykkes.

** Kurs og seminarer til praksisveiledere*

Høgskolen har lange tradisjoner på å gi etter- og videreutdanningskurs. Kurs med innhold som erfaringsbasert kunnskap, kunnskapsproduksjon i praksis og kritisk refleksjon er sentrale tema for slike kurs. Disse tema kan også knyttes til bestemte fagfelt innenfor sosialt arbeid, f. eks. NAV. Kurs kan være som etterutdanning, men kan også være kompetansegivende, bl.a. godkjenning som masterkurs.

5.1 Konklusjon

Læring innebærer spenning, utfordringer og en viss risiko. Dette Husk-prosjektet var et forsøk som vi kan lære av og med hverandre, bli bedre sammen og utvikle prosjektet enda mer. Vi er overbevist om at for å nå et godt resultat må alle parter være motiverte og engasjerte. Spesielt viktig for høgskolens rolle som drivkraft er at ansatte er interesserte i å gjennomføre forandringer og prøve ut nye utviklingsmuligheter. I tillegg må studenter og praksisveiledere utfordres og stilles krav til i skjønn forening med støtte og hjelp for at nye tiltak skal kunne bli oppfattet som muligheter for egen fagutvikling.

Litteraturliste

- Askeland, G. A. (2006) Kritisk reflekterende – mer enn å reflektere og kritisere. *Nordisk sosialt arbeid*. Nr. 2, s 123-135.
- Berthling Herberg, E. & Johannesdottir, H. (2007) *Kunnskap og læring i praksis. Frå student til profesjonell sosialarbeider*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, R. E. (2007) *Hverdagen som langtids sosialklient: - mestring i et (bruker)medvirkningsperspektiv*. Dr.grads avhandling, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, NTNU. Trondheim: NTNU.
- Fagplan for Bachelor i sosialt arbeid med fordypning i interkulturelt og internasjonalt sosialt arbeid. Program for sosionomutdanning, Avdeling for helse- og sosialfag, Høgskolen i Sør-Trøndelag 2007.
- Fook, J. (1999) *Transforming social work practice: postmodern critical perspectives*. London: Sage Publications Ltd.
- Fook, J. (2002) *Social work, critical theory and practice*. London: Sage Publications Ltd.
- Fook, J. og Gardner, F. (2007) *Practising Critical Reflection: A Resource Handbook*. Maidenhead: Open University Press.
- Ixer, G. (1999). There's no such thing as reflection. *British Journal of Social Work*, vol. 29, pp. 513-527.
- Jensen, K.T. (2006) *Å være student i en feltbasert utdanning: En analyse av studenters fellesskap, som kontekst for læring og identitetsdannelse*. Universitet i Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultetet. Dr. poli. Avhandling. Oslo.
- Marthinsen, E. (2004) "Evidensbasert" - ideologi eller praksis. *Nordisk sosialt arbeid*, Nr. 4, s. 290-302.
- Molander, B. (1996) *Kunnskap i handling*. Göteborg: Daidalos.
- Morgan, D. (1998) *The Focus Group Guidebook*. The Focus Group Kit, No 1. Thousand Oaks: Sage.
- Olsen, R.H. og Oltedal, S. (2007) *Blikk på praksis : sosialarbeidere forteller fra yrkeslivet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Plan for etablering og drift av Høgskole- og universitetssosialkontor (HUSK) for Midt-Norge 2006-2010.
- Rammeplan for 3-årig sosionomutdanning. Fastsatt 1. desember 2005 av Utdannings- og forskningsdepartementet.

- Rønning, R. og Solheim, I. J. (1998) *Hjelp på egne premisser?: Om brukermedvirkning i velferdssektoren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tronvoll, I.M. (1999) *Barn, foreldre og de gode hjelpere: en studie av brukermedvirkning mellom familier med funksjonshemmede barn og hjelpere på kommunalt nivå*. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Schön, D. (1987) *Educating the Reflective Practitioner*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schön, D.A. (1983) *The reflective practitioner: how professionals think in action*. New York: Basic Books.
- Uggerhøj, L. (1995) *Hjælp eller afhængighed: en kvalitativ undersøgelse av samarbejde og kommunikation mellem truede familier og socialforvaltningen*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Webb, S. (2001) Some considerations on the validity of evidence-based practice in social work. *British Journal of Social Work*, vol.31, pp. 57-79.
- Wibeck, V. (2000) *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Studentlitteratur: Lund.
- Willumsen, E. (red.) (2005) *Brukerens medvirkning! Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene*. Oslo: Universitetsforlaget.

